

A TÁVOL-KELETI KERTKULTÚRA EURÓPAI MEGJELENÉSE

Győri Péter

Budapest

2024

A doktori iskola

megnevezése:

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti és Tájökológiai Doktori Iskola

tudományága:

agrárműszaki tudományok

vezetője:

Dr. Bozó László
egyetemi tanár, DSc, MHAS
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Környezettudományi Intézet

témavezetője:

Dr. Fekete Albert
egyetemi tanár, PhD, DLA
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és
Díszkertészeti Intézet

.....
Az iskolavezető jóváhagyása

.....
A témavezető jóváhagyása

A MUNKA ELŐZMÉNYEI

Az európaiak számára a Távol-Kelet elsősorban Kína és szomszédságát jelenti. Kína civilizáltsága, szépségei és kertjei, valamint Konfuciusz filozófiája az utazási beszámolók által vált ismertté a 17-18. században Európában.

A nyugati ember első izgalmas találkozása a távol-kelet kultúrájával a „chinoiserie” művészeti stílushoz köthető, amely a nyugati művészetben, építészetben és kertkultúrában a Kínához kapcsolódó motívumok, objektumok és technikák alkalmazását jelentette. 1670-ben XIV. Lajos Versailles-ban felállíttatta a Trianon de Porcelaine-t. Ez egy kis épület volt – a király úrnője számára épített szórakozóhely –, amelyet kék-fehér kínai stílusú fajansz csempék borítottak, és amely a „chinoiserie” első jelentős példája. A továbbiakban különböző épületek, pavilonok, enteriőrök, tapéták, bútorok, falfestmények és egyéb dekorációk közvetítésével terjedtek el a keleti stílus formajegyei, elindítva a távol-keleti formavilág térhódítását az európai kontinensen.

A kertművészetet illetően a 18. század elejétől kezdtek az egyes kerti építmények (különösképpen a kerti pavilonok) elterjedni, mivel a kínai kert térbeli koncepciója (pl. utak szabálytalansága, természetközeli hangulat megidézése) az éppen létrejövő angol tájkertben is adott volt.

Japán 200 év elzárkózás után a 19. század közepén kénytelen volt kinyitni kapuit. A nyitásnak köszönhető rendszerváltás következtében beindult Japán export értéke a 20. század elejére megszázsorozódott. 1872-ben a franciák már „japonizmus”-ról beszéltek. A „japoniserie” kifejezéshez képest ez egy aktívabb forma, ami nem korlátozódik le a japán stílusú alkotások iránti érdeklődésre, hanem a japán művészetből ihletet merítve új, művek, szemléletek létrehozására összpontosít.

A 20. század elején megépített európai japánkertekben sétálva kérdésként merülhet fel bennünk, hogy az élénk táruló kerti kép mennyiben tükrözi azt a

kulturális szemléletet, amelyben azok eredetileg létrejöttek és fejlődtek, és mennyiben formai imitációi egy olyan világnak, amelynek megértéséhez csupán a forma ismerete és használata által nem kerülünk közelebb. A modern kor vívmányainak (informatikai fejlődés, internet) és a globalizmus következményeinek hatására az elérhető ismeretek a távol-keleti kertekről, közülük is a leginkább népszerű japánkertekről ellentmondásosak. Hazánkban az 1920-as évektől kezdve több mint 20 japánkertet hoztak létre, s ez a szám európai viszonylatban is kiemelkedő. De mi lehet ennek a népszerűségnek az oka? Pusztán az esztétikai élmény az, ami vonzóvá teszi ezeket a kerteket, vagy a látásmód is, ami mögötte van?

A távol-keleti, főként japán kertek megjelenésével egy olyan formavilág mutatkozott meg a 20. századi európai ember számára, ami az adott földrajzi térben ma is szokatlannak számít. Ez a különlegesség bizonyos értelemben vonzó is, mivel közben esztétikai élményt is nyújt. Letisztult, tetszetős formavilága egy olyan szemléletet tükröz, amely a nyugati környezetkultúrában ilyen formában és esztétikai minőségben még nem jelent meg.

CÉLKITŰZÉSEK

A kutatás fő célja annak vizsgálata, hogy az Európában megjelenő távol-keleti kertkultúra megjelenési formái hitelesnek tekinthetők-e, s ha igen, mennyire? Vizsgálom ugyanakkor azt is, hogy a formai megjelenés és a mögötte található eszmei tartalom szétválásának következtében az európai tervező milyen módon tud viszonyulni az adott távol-keleti kert tervezése során a kultúra és az autentikusság kérdéséhez, ha nem csupán a távol-keleti stílusjegyeket, formavilágot felismerhető módon hordozó kertet kíván létrehozni, hanem az autentikussághoz való törekvés által a formavilág mellett annak üzenetét is hűen át szeretné adni.

Kutatási kérdéseim:

- Hol és milyen számban tartalmaz kínai kerti építményeket az angolkert?
- Hol és milyen számban jelentek meg japánkertek Európában?
- Található-e összefüggés a kertkultúrát bemutató, népszerűsítő kiadványok és a kertek számának növekedése között?
- A hagyományos japánkert elemhasználata során milyen szempontok érvényesülnek?
- Ezek a szempontok tudnak-e érvényesülni az európai térben?

ANYAG ÉS MÓDSZER

Kutatási kérdéseim megválaszolásához a szakirodalmi kutatás mellett egy átfogó kertadatbázis létrehozására is szükség volt. A különböző adatbázisok feldolgozásán túl célzott kiegészítő kutatást végeztem, japánkerti helyszíneket azonosítottam be Európában, és a helyszínekhez köthető történeti, térképészeti, képi és videó forrásokat dolgoztam fel. A bibliográfiai adatbázis létrehozásához a Zotero alkalmazást használtam. A grafikonok létrehozásához az Excel táblázatkezelőt program diagramkészítőjét használtam. A kertadatbázis létrehozásához egy általam behatóan ismert tartalomkezelő rendszer (Drupal 7) használatával egy jelszóval védett angol nyelvű webes adatbázis oldalt hoztam létre (<http://fege.ttkbf.hu>). A weboldalon egyedi nézetek (adatbázis szűrés alapú eredmények) szerint jelenítem meg a tartalmakat. A listanézetek mellett megtalálható egy idővonal alapú, illetve egy Google Térkép alapú megjelenítés mód. Az egyedi térképek készítéséhez a Földrajzi Információs Rendszerben a QGIS 3.32. szoftvert használtam.

A „kínai megjelenés” vizsgálata során olyan tájkerteket (vagy korábbi kerteket) kerestem, amelyekben megjelentek kínai motívumok (pavilonok, házak, építmények). A korabeli térképeken szereplő jelzések alapján beazonosítottam a kínai építmény főépülethez viszonyított elhelyezkedését, szerepét a kerti kompozícióban és kerti képben, és hogy az építmény milyen funkciót láthatott el.

Vizsgálatom tárgya volt a pavilonok arculata, díszítése, funkciója és azok változásai időben és térben.

A „japán megjelenés” vizsgálata során a kutatás több szakaszból állt. A bécsi világkiállítás időpontjától kezdve összegyűjtöttem a ma is megtalálható európai japánkerteket. Megvizsgáltam, hogy az egyes európai régiók, országok milyen számban tartalmaznak japán kerteket, és ugyanezt a vizsgálatot évszám szerint is elvégeztem. A megjelenés évszáma és az ezzel párhuzamosan futó könyvmegjelenések között összefüggéseket kerestem. A japánkerteket aszerint kategorizáltam, hogy milyen területen helyezkednek el, azaz egy nagyobb egység részei, vagy önállóan jöttek létre és ez alapján meghatározható-e valamilyen mértékben a kert funkciója. A második szakaszban a Conder-féle elemlista alapján a kertben található objektumokat és előfordulásukat vizsgáltam képek, leírások és videóanyagok elemzésével. A harmadik szakaszban a világkiállítások vizsgálata során korabeli leírásokat, fotókat, újságcikkeket tanulmányoztam, és ezek alapján kerestem összefüggéseket a kerti kép és a kerthasználat módja között. Végül négy japánkert történetén keresztül mutattam ki, hogy a különböző motivációk által létrehozott kerti tér milyen sajátosságokkal rendelkezik.

ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

TÉZIS 1.

Megállapítottam, hogy a kínai, illetve japán kertekkel foglalkozó szakkönyvek és ismeretterjesztő könyvek, valamint a tudományos publikációk (főként folyóiratcikkek) megjelenése között szoros összefüggés, szabályszerűség figyelhető meg.

Kutatásom során az angol nyelven megjelent kínai- és japánkerti szakirodalmat összegeztem és évszám szerint feldolgoztam, ami eddig nem ismert tendenciákra mutatott rá.

A kínai kertekről szóló könyvek iránt az 1970-es évek közepén indult kiemelt érdeklődés, amelyet a tudományos érdeklődés mintegy ötéves csúszással követett, közel harminc éven keresztül. A könyvek az 1990-es évek elejétől kiugró számban jelentek meg.

A japánkertekkel foglalkozó könyvek iránti kiemelt érdeklődés az 1950-es években indult el, és az 1990-es évekig egyenletes volt, azonban onnantól kezdve robbanásszerű növekedésnek indult. A tudományos publikációk megjelenésének üteme nem követi a könyvek megjelenésének ütemét az 1950-es és az 1990-es évek között. A tudományos érdeklődés a japánkerteket illetően a 2000-es évek elején közel 10 éves csúszással jelent meg a korábbi hétköznapi érdeklődéssel megegyező mértékben.

TÉZIS 2

Felkutattam azokat az angol tájkerteket, melyek kínai kerti elemeket (házak, pavilonok) tartalmaztak, és megvizsgáltam azok megjelenését térben és időben. Az eddig ismert tényeken túl rávilágítottam arra, hogy a távol-keleti hatású kerti pavilonok megjelenése a közép-európai régióban (Németország kivételével) az angliai elterjedést követően (1730-1770) a francia divathullám (1770-1780) utáni évtizedekre (1780-1790) tehető. Ebből az következik, hogy **az angliai tájkertekben megjelenő távol-keleti építmények divatja Magyarország és közvetlen környezetének régióját 40-50 éves késéssel érte el. Ugyanakkor az is láthatóvá vált, hogy ez a divat a 19. század közepén és második felében is hangsúlyosan jelen volt régióinkban.**

TÉZIS 3

A kutatásban érintett kertekben az alaprajzok, illetve a domborzati elemek és növényzet által meghatározott térstruktúra vizsgálatával rámutattam arra, hogy a

kínai kerti pavilonok elhelyezése a kertek többségénél **a Kínáról szóló európai irodalomban bemutatott és elbeszélte tájképek látványához köthető.** Ez a képi hatás felerősítette a szöveges beszámolóknak is szereplő kerti vízfelületek képét, emiatt a kínai pavilonok szinte összeforrtak a hozzájuk kapcsolódó vízfelszín képével. Hasonlóképpen a hegy- és dombtetőn elhelyezett pavilonok esetében is egyértelmű a pavilon és a tájkarakter közti képi összefüggés.

TÉZIS 4

Megállapítottam, hogy míg kezdetben **a kínai pavilonok európai megjelenésének forrásanyagai a Kínáról szóló szöveges és képi beszámolók voltak,** addig később az egyes helyszíneken már megépült pavilonok és környezetük szolgáltak mintaként az európai kertek távol-keleti hatású elemei vagy kertrészei számára. Idővel **a távol-keleti kerti pavilonok formavilága és funkciója elkerülhetetlen módon torzult, így lettek azok csupán egy interpretáció interpretációi, nélkülözve az eredeti ideológiát és szimbolikát.** Vizsgáltam ugyanakkor a kínai tájbrázolás európai megjelenését és annak hatását, rávilágítva arra, hogy a kínai kerti pavilonok európai használata során a forma ráutaló jellege idővel hangsúlyosabbá vált az autentikussághoz képest.

TÉZIS 5

A japánkerti kutatás során létrehozott adatbázis alapján megállapítottam, hogy japánkertek **kiemelkedő számban a nyugat-európai régióban jöttek létre,** azon belül is az Egyesült Királyságban és Franciaországban. **Megállapítottam, hogy egyértelmű összefüggés látható a japánkertekről szóló könyvek 1990-es évekbeli megjelenése és a megépült japánkertek száma között, ami rámutat arra, hogy a „népszerűsítő” kiadványok katalizátorként hatottak a kerttípus elterjedésére.**

Évtized szerinti megjelenítés alapján meghatároztam, hogy a 1910-ig csak Nyugat-Európában jelentek meg állandósult japánkertek, ezt követően közel ugyanannyi kert épült Nyugat- és Közép-Európában. A japánkertek európai elterjedésében nagy visszaesés tapasztalható a 2. világháborút követően, ami a tengelyhatalmakhoz csatlakozó Japán negatív megítéléséből fakadt. Emiatt az 1960-as évekig szinte alig épült japánkert egész Európában. A '60-as években elindult egy lassú folyamat, amely a '70-es évekre felgyorsult és attól kezdve tízévenként másfélszeres növekedést eredményezett az európai japánkertek számát illetően. Ez a folyamat a '90-es évekre csúcsosodott ki és tartotta magát a 2000-es évek elején is. A 2000-es éveket követően azonban csökkenés látható az európai japánkertek megjelenését illetően.

TÉZIS 6

Megvizsgáltam a japánkertek elhelyezkedésének helyszíneit és **17 olyan zöldfelületi kategóriát azonosítottam, amelyeken japánkertet létesítettek.** Megállapítottam, hogy ebből a 17 zöldfelület kategóriából az „önálló” japánkertek és a közparkok területén létrehozott japánkertek a legnépszerűbbek. Ezeket követik a botanikus kertekben, az intézménykertekben, a kastélyparkokban és a vidéki (elsősorban angliai) kúriakertekben létesített japánkertek. Részleteztem, hogy az egyes zöldfelület kategóriákhoz (típusokhoz) milyen funkciók társulnak, illetve hogyan veszi át az önálló japánkert a parkok rekreációs funkcióját. **Több zöldfelület típus esetén az elsődleges funkció a területen végzett tevékenységből fakad:** a botanikus kert (gyűjteményes kert) méltó teret hoz létre a Távol-Kelet növényei számára, az intézményi kert valamilyen kulturális intézményhez, múzeumhoz, könyvtárhoz vagy nemzetközi szervezethez kapcsolódva művészi értékkel bír, a tér bemutatásán túl az elcsendesedés vagy a kulturális reprezentáció a cél.

Az iskolakertek közül kiemelhető a **Varga Márton Kertészeti és Földmérési Technikum és Kollégium**, mint Európa első olyan iskolakertje, amely a **képzés részévé tette a kertet a bemutatás mellett**. Más helyszínekhez (park, kert) is kapcsolódhat szakképzési tevékenység, attól függetlenül, hogy a helyszín nem iskola területén helyezkedik el.

Láthatóvá vált, hogy a következő zöldfelület típusok esetén nem terjedt el nagyszámban a japánkert: állatkert, kertgyűjtemény, kórház, növénykert (ahol a növényalkalmazás a hangsúlyos).

A 20. század vége felé több olyan új zöldfelület típus jelent meg, ahol eddig nem volt japánkert: **cég (ez intézménykert), hotel, katedrális, vidámpark**. A díszítő funkció erősen hangsúlyos ezekben az esetekben. A **temető** esetén a látványhoz kapcsolódó **megnyugvás, elcsendesedés** megjelenése a fontos.

TÉZIS 7

Az európai japánkerteket a bennük megjelenő funkcionális és díszítőelemek alapján is kutattam és feldolgoztam. Ennek alapján megállapítottam, hogy a kerti elemek **megjelenésének száma szerint a kertek négy kategóriába sorolhatók: hangsúlyos megjelenésű, közepesen hangsúlyos megjelenésű, kevésbé hangsúlyos megjelenésű, illetve kerti elemeket nem tartalmazó kertek; ezzel egyben a kerti elemek kompozíciós szerepét is rangsoroltam**.

A japánkert történeti vonatkozásain keresztül megvizsgáltam a hagyományos elemhasználat időbeli változásait felhasználva a korabeli kertépítéssel foglalkozó japán szakirodalmat. Ezáltal láthatóvá váltak olyan koncepcionális szempontok, melyek szorosan kötődnek az adott kultúrához és tőlük elvonatkoztatni nem lehet. Megvizsgáltam egyes európai japánkertek történetét és elemeztem, illetve osztályoztam azokat a kertben megtalálható kerti elemek szerint.

Megállapítottam, hogy az európai japánkertekben **hangsúlyos elemként** van jelen a fekvő-, és az álló kő, a kőlámpás, a tó és a lépőkő. **Közepesen hangsúlyos elemként** van jelen a fahíd, a vízesés, a folyó (patak), a kőhíd, a pavilon, a vízzel teli kőedény és a bambusz kerítés. **Kevésbé hangsúlyos elemként** van jelen a kerítések nyitott formája, a sziget, a kőpagoda, a kert átjáró, a teaház, a sintó kapu, a fal, a fa kapu, a buddha szobor, a fa kerítés a darumadár és a japán stílusú ház. **Nem hangsúlyos elem** a pagoda épület, a díszített térhatároló, a föld híd, a sövény, a sintó szentély, a sintó épület és a rusztikus híd. Ide soroltam a teknős motívumot is, de ennek felismerése nehézségekkel jár, így ez nem releváns. A kertekben a pavilon a legnépszerűbb épületforma, ezt követi a teaház, a ház és a pagoda. Megvizsgálva a kertekben való előfordulásukat, kijelenthető, hogy a japánkertek 52%-ban megtalálhatók, azaz az épület maga nem feltétele a japánkerti képnek.

A rangsorban hangsúlyos elemek Conder könyvének tartalomjegyzékét tükrözik. Ez alapján kijelenthető, hogy leginkább azokat az elemeket használták az európai japánkertek többségében, melyeket Conder könyve elején mutat be. Ez rávilágít arra, hogy a könyvek struktúrája is jelentős szerepet játszik a kezdeti időszak kertjeiben alkalmazott hangsúlyos elemeket tekintve. A tó kivétel, ugyanakkor a kerti kép elengedhetetlen eleme attól függetlenül is, hogy Conder azt csupán könyvének végén tárgyalja. Ezek a hangsúlyos elemek az 1900-as évektől kezdve folyamatosan jelen vannak a kertekben.

TÉZIS 8

Felkutattam az Európában megjelenő japánkerteket, és elemeztem a kertekben található elemeket megjelenés szerint. Megállapítottam, hogy az európai japánkertekben található sajátos elemhasználat problémaként értelmezhető a japánkertek autentikusságát illetően. **Európában olyan elemhasználat valósul meg, ami mögött többnyire nincs átgondolt (hagyományos) koncepció. Ez**

részben annak is köszönhető, hogy a japán tervezők egyes elemeket a funkciójuktól függetlenül a stílusértékük miatt olyan helyeken is elkezdtek használni, ahol ezek az elemek addig nem jelentek meg.

TÉZIS 9

A vizsgált kertek és azok elemei rámutatnak arra, **hogy a lényegi kontextus nélkül bemutatott** és Európában használt távol-keleti **kerti képek** folyamatosan azt a fajta önkényes és misztikus meghatározottságot közvetítik, amitől Varga Márton már 1930-ban óva intett minket. A probléma többrétű, ha klasszikus japánkerti irodalmat vizsgáljuk, számtalan olyan alapelvet látunk, amihez európaiként **nem tudunk teljes mértékben kapcsolódni**.

A nemzetközi tudományos közbeszédben a Japánon kívül megjelenő japánkerteket japán stílusú kertnek hívják. Ezt az elnevezést tovább gondolva **teszek javaslatot arra, hogyan osztályozzuk** és nevezzük az európai japánkerteket a hitelesség szempontjából:

Az Európában megjelenő japánkertek

- **akkor tekinthetők hitelesnek**, ha képzett japán szakember munkája (a tervezéstől a kivitelezésig).
- **akkor tekinthetők a tervezés szempontjából hitelesnek**, ha képzett japán szakember tervezte, de ha a kivitelezést nem japán szakember felügyelte, végezte el, akkor a kertet **japán stílusú kertnek** hívhatjuk
- **nem tekinthetők japánkertnek**, amennyiben nem vett részt japán szakember a munkában, mivel ebben az esetben csak az elemek formavilága utal a stílusra.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Következtetések

A kutatásban érintett angol tájkertekben megjelent kínai pavilonok látható módon térben, időben és funkcionálisan is elkülöníthetők. A vizsgált helyszínek többségénél a pavilonhoz vízfelület kapcsolódik tó vagy folyó formájában, ami összevág a vonatkozó irodalomban bemutatott és elbeszélte kínai tájképek látványával. Ez a képi hatás felerősítette a szöveges beszámolóknak is szereplő kerti vízfelületek kertkompozíciós szerepét, s hozzájárult ahhoz, hogy a kínai pavilonok kerti alkalmazása szinte összeforrt a hozzájuk kapcsolódó vízfelszín képével. Egyértelműsíthető a tendencia, amely során az Angliából elterjedt kínai pavilonok, építmények kerti alkalmazása egyre divatosabbá vált a 18-19. századokban, amely formai megjelenésükön túl a kerti kompozícióban elfoglalt térbeli helyzetükből és betöltött funkcióikból fakad. Kezdetben a főépülettől távol, a hétköznapi tevékenységektől távolabbi helyeken lettek kialakítva ezek a kínaizáló építmények által meghatározott terek, ahol a városi lét nyüzsgésével szemben a természet közelsége egy egészen más minőséget jelentett. Ehhez az érzethez hozzájárultak még a Kínával kapcsolatos benyomások, illetve az egzotikus dolgok iránti korabeli rajongás. Idővel a természetközelségen felülemelkedett a túlzó reprezentáció, ami arra korlátozódott, hogy a kert díszítő elemeként megjelenő kínai építmény milyen mértékben tükrözi a tulajdonos vagyoni helyzetét, társadalmi pozícióját, vagy mennyire hűen tudja a beszámolóknak szereplő konkrét helyszíneket visszaadni.

Japán sajátos művészetét és a hétköznapi japán emberek természethez fűződő viszonyát az ország megnyitását követően, a 19. század második felében utazók beszámolóin alapján ismerhette meg Európa. A leírások nyomán bontakozik ki a japánkert, mint kis térbe kényszerített tájkép, és tárulnak fel a távol-keleti és az európai tájszemlélet és kertművészet közti különbségek.

A korabeli, 19. századi európai tájképi kertekhez képest a japán kertművészetben a kerti forma nem a természetességre törekszik, hanem a **természetesség művészi ábrázolására**. A japán környezetkultúrát bemutató európai szakirodalom megjelenésének első időszakában az **épületekre koncentrál**, majd az épületek szűkebb környezetétől indulva ismerteti a külső téralakítás formai megoldásait és ritkább esetben annak ideológiáját. Morse, Conder és a Du Cane testvérek kiemelkedő szerepet játszottak abban, hogy az európai térben kézzelfogható módon is meg tudjon jelenni a japán kertművészet. Az európaiaktól nagyon eltérő japán kulturális környezet következtében azonban elsősorban **a japán kertművészet formavilága** az, ami megérkezett Európába a 19. század végén, míg a formavilág mögött rejlő kertkialakítási ideológiák, kompozíciós alapelvek, szándékok és célok sokáig láthatatlanok maradtak. Conder részben arra mutat rá, hogy az ideális japánkert nem a közösségi élményszerzés tere, hanem **a magányos elvonulás, elcsendesedés** lehetőségét hozza létre. Látja, hogy a megvalósult forma rendelkezik filozófiai háttérrel, de nem tudja visszafejteni annak titokzatosságát, szentségét. Könyvének célja az egzotikus formavilág művészi megjelenésére és alkalmazására terjed ki csupán.

A természeti kép, ami által a japánkertek létrejöttek, Japánban található. Annak jellegzetességeit mi, európaiak nem ismerjük, nem abban élünk. Nincs közvetlen kapcsolatunk azokkal a kertépítéssel foglalkozó japán mesterekkel, akik által elsajátíthatjuk a japánkert építését, elsősorban Japánban. A japán nyelvből fakadó finom utalások – a nyelv és a kultúra kellő ismeretének hiányában – magyarázat nélkül elvesznek. Noha a keleti vallások népszerűek nyugaton, mégsem ölel át bennünket hagyományosan ez a szemlélet, így csupán olvasottságunknak köszönhető, hogy van ismeretünk a sintó vagy a buddhista vallásról. Az ismereten túli vallásgyakorlatot (meditáció) meg sem említem. Az elme elcsendesítése univerzális dolog és talán ehhez tudunk a legkönnyebben kapcsolódni. A kerti kép nem esztétikai élményt nyújt, hanem megnyugtató a hétköznapi zajból kilépő, zaklatott tudatot. A gazdag ökoszisztéma létrehozása

nem kötődik önmagában a japánkerti képhez, mert ez minden kertre vonatkoztatható.

Ha pusztán annál a mozdulatnál maradunk, hogy a **tájat művészi módszerekkel lekicsinyítjük** (miniatürizáljuk) a kerti térbe, felmerülhet a kérdés: japán tájat jelenítsünk-e meg vagy az általunk ismert tájképet használjuk modellként? A látogató szempontjából az utóbbinak van több értelme, mivel a lehetőség, hogy felismerjen benne egy általa közvetített tájegységet, csak így lesz adott. A hegyekben található látvány hű visszaadásához **szükséges annak rögzítése** a tervező számára. A hegyi képre utaló kövek, növények elrendezése is meglévő tudásra épít, azonban ez kialakítható egyedi, művészi módon a következő tevékenységek iterálása által: **megfigyelés, kialakítás, értékelés**.

Ha egy nyugati tervező japánkertek szeretne létrehozni, a fenti problémákkal szembesül. Ha az igény, a kulturális kötődés és a szándék adott, attól még az így létrehozott kert több szempontot nem fog tudni a fentiekből érvényesíteni. Véleményem szerint a nyugati japánkerteket japán szakemberek bevonásával folyamatosan tökéletesíteni kellene ahhoz, hogy a kerti kép hitelesebben utaljon erre a stílusra.

Ha elhagyjuk a japánkert formavilágát, de használni szeretnénk a kialakításukhoz szükséges alapelveket, akkor egy olyan kertet tudunk létrehozni, ami az adott hely természeti, kulturális és társadalmi jellemzőit hordozza. Ezeket a kerteteket a továbbiakban nem tudjuk japánkerteknek hívni, noha létrehozásuk során **japán kertészeti alapelveket használunk fel**. Az ilyen kertek elnevezése nem könnyű feladat és erre a választ idővel meg kell találnunk.

További kutatási javaslatok

Az általam elkészített bibliográfiai és kertadatbázis alkalmas arra, hogy a benne szereplő szakirodalmat és kerteteket olyan további szempontok szerint is vizsgáljuk, melyekre ez a kutatás nem tért ki.

A szakirodalom teljeskörű tartalmi feldolgozása és minősítése által rangsorolni lehetne a megjelent kiadványokat aszerint, milyen mélységben mutatják be az adott témát. Szükséges lenne kijelölni, melyek azok a kiadványok, amik alkalmasak a felsőoktatásban való használatra.

Az **eredeti japán nyelvű kertépítészeti kézikönyvek teljes lefordítása** és magyar nyelvű publikálása nagyban segítené a japán kertművészet alaposabb megismerését, kutatását és oktatását. A japán kertművészet tervezési koncepciójának kutatásához olyan kiadványok beszerzésére, fordítására és kiadására lenne szükség, amelyek eddig kizárólag japán nyelven jelentek meg (pl. SHIGEMORI 1938-ban megjelent 24 kötetes kiadványa).

Az adatbázisban szereplő japánkertek mélyebb feldolgozása - az elemek térbeli elhelyezésének, a kert funkcionális használatának, a létrehozás történeti elemzésének - során olyan összefüggésekre, koncepcionális problémákra derülne fény, amelyek **segítségével a kerti látvány hitelessége javulhat.**

A Japánon kívüli japánkertek kutatását a Tokiói Agrártudományi Egyetem 1990 óta végzi, ezt a feladatot az egyetemen belül 2012 óta a **Nemzetközi Japánkerti Tanulmányok Központja** látja el. Az egyetem emeritus professzora, Makoto Suzuki közreműködésével 2022-ben Franciaországban, Maulévrierben létrejött egy szakmai szervezet, az **Európai Japánkert Egyesület** (EUROJGA 2022), ami a japán kertművészet népszerűsítését tűzte ki célul. A szakmai szervezetekkel való együttműködés megteremtése által a további kutatási tevékenység folyamata és eredménye láthatóvá válna nemzetközi szinten is.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

Folyóiratcikkek

Győri P., Fekete A., Herczeg Á. (2018). Sight and insight: creating space for religious practices. *Technical Transactions* 4. pp. 45–54.

Fekete A., Gecséné Tar I., Sárospataki M., Győri P. (2020). Educational role of public parks: Windows to past, to future and to exotic worlds. *4D Tájépítészeti és Kertművészeti Folyóirat* 55–56. pp. 38–53.

Győri P., Fekete A. (2021). Chinese pavilions in the early landscape gardens of Europe. *Landscape Architecture and Art* 18. pp. 78–87.

Gyori P., Fekete A. (2022). Reading symbols in japanese garden. *Acta Biologica Marisiensis* 5(1). pp. 17–25.

Győri P., Fekete A. (Megjelenés előtt.). Európai japánkertek összehasonlító elemzése. Forma és tartalom összefüggései. *Tájökológiai lapok*.

Könyv, könyvrészlet

Győri P., Fekete A. (2021). Az Európában megjelenő távol-keleti kertek hitelessége. In: Szabó P., Simon B., Soós A., Faludi G., Fitos G. (szerk.) *Kutatás-fejlesztés-innováció az agrárium szolgálatában II. kötet*. Budapest, Magyarország. Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ). pp. 60–67.

Konferenciaközlemény

Győri P. (2019). Hétköznapi metaforák és tudatállapot változások a japán teakertben. In: Doma P., Takó F. (szerk.). „Közel, s Távol” IX.: Az Eötvös Collegium Orientalisztika Műhely éves konferenciájának előadásaiából 2018. Budapest, Magyarország: ELTE Eötvös József Collegium. pp. 267–281.

Győri P. (2021). Kínai pavilonok a 18. századi európai kertekben. In: Fodor M., Bodor-Pesti P., Deák T. (szerk.) ITT Ifjú Tehetségek Találkozója 2020. Budapest, Magyarország: Szent István University. pp. 177–192.

Győri P., Fekete A. (2022) Japánkerti elemek történeti vonatkozásai. In: Fodor M., Bodor-Pesti P., Deák T. (szerk.) A Lippay János – Ormos Imre – Vas Károly (LOV) Tudományos Ülésszak tanulmányai. Budapest, Magyarország: MATE, Budai Campus. pp. 285–306.

További absztraktok

Sárospataki M., Győri P. (2021). Do You Have the - Right - Key to the Open Spaces? In: Yigit Turan B., Westerdahl S. (szerk.) Stop and Think: Book of Abstracts. Uppsala, Svédország: Swedish University of Agricultural Sciences. p. 32.

További szakmai munkák

Győri P. (2023) East Asian Gardens and Structures in Europe. A Private PhD Research Site. Elérhető: <https://fege.tkbh.hu>